

השיעור השבועי



גליון מספר 511

כתב וערך השיעור:

הרב דביר פרץ שליט"א



הרב המקריב: הג"ר יצחק זר שליט"א
רב אורח: הרב יוסף דליץ שליט"א, ארגנטינה

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית הישיבה
ומשודר דרך הליווי והרדיו ובקווי רבים
מיסודו של מרן רבינו טוביה יוסף זצ"ל

ר"ת	יציאה	כניסה
20:09	19:23	18:33
20:06	19:21	18:31
20:08	19:22	18:33
20:07	19:22	18:32

כי תבוא | כ' אלול תשפ"ה

להפצת עלונים באזור מגוריך
התקשר: 053-4774733

הלכות ראש השנה - ב

וידי בין התקיעות. אין לו "כרפס" בליל הסדר יאכל "מרור". אין לחלוק על ראשונים. לימוד המשנה ברורה חשוב יחד עם פוסקים ספרדים. פשט וקבלה. תוקע וש"ץ בתשלום. שחר שבת במקום מצוה. המעלה לזכות את הרבים ביישובים ובפרט בתקופה זו. הדבקות מדבקות בשבת. דין מזמור לשבת ומזמור לשאר איסורים

לקרוא את הרמב"ם (פ"ג מהלכות תשובה הלכה ד) בענין התשובה, ואחר כך יאמר להם את ההנחיות שאמרנו בשיעור הקודם, וביניהם שלא לומר וידוי.

צורך הידוי

ב. השבוע הייתי בצרפת, גם שם שומעים את השיעור, ואחד מרבני הקהילות אמר לי: הרב, כבודו יראה באור לציון ח"א (סי' לט) שיש לו תשובה ארוכה בזה, והוכיח יפה שצריך לומר את הוידוי, וחולק על הפוסקים הנ"ל, ולמה כבודו לא התייחס לטענותיו החזקות. ולא התכוין לקנטר אלא אמר כן לפי תומו, אמרתי אדבר על כך בשיעור הבא. קודם כל הביא באור לציון את דברי האר"י ז"ל (שער הכוונות צ"ע"א) שהתקיעות עולות למעלה לשמים בצירוף הוידוי, ובלי הוידוי נתקעות בתקרה... וחבל להפסיד. אבל התשובה פשוטה, נכון שכך דעת האר"י, אבל כשיש מחלוקת בין המקובלים לבין הפשטנים, אנחנו עושים כמו הפשטנים, ולדעת הרמב"ם זה הפסק, כי כל התקיעות הם מחמת הספק, ויתכן שלפני התש"ת עוד לא התחיל בכלל את המצוה, ויתכן שגם לפני התש"ת עוד לא התחיל את המצוה, ואין יאמר וידוי ויפסיק בין הברכה למצוה, והרי זה כמו שבידך "שהכל" ולפני שטועם מדבר עם מישהו, שזה בודאי הפסק. ² והאר"י ז"ל לשיטתו כמו הזוהר הקדוש (פנחס דף רלא ע"ב), שהתקיעות כולן אמות, וכאשר תקע תשר"ת התחיל במצוה, ולכן אפשר לומר וידוי. אך לא כן לפי הפשט, ופשט וקבלה הלכה כמו הפשט.

והוא מזכה את הרבים ומרביץ תורה. ה' יתן לו כוח שימשיך עוד לזכות את הרבים, יש לו בנים חשובים ת"ח, בן פורת יוסף. שיעלה מעלה מעלה, יגדיל תורה ויאדיר. ברשות כבוד הרב יוסף דליץ, יד ימינו של הרב יוסף שחיבר, הרב הראשי של ארגנטינה, כשאני מגיע לארגנטינה לא עוזב אותי, לוקח אותי מקום למקום, לכוללים וקהילות. ב"ה יש הרבה תורה בארגנטינה, לפני שלשים שנה היה פחות, והרב שחיבר פועל הרבה, וגם אחיו ראש הישיבה. כשהייתי שם שאלתי מי זה ראש הישיבה? הראו לי אותו, והוא מגולח, מה זה? למה אין לך זקן? אמר, אצלנו בארגנטינה לא נוהגים לגדל זקן, אמרתי לו, תתחיל לנהוג ולהנהיג... וב"ה שהתחיל... שיוכה עוד לזכות את הרבים, ולעשות עוד כהנה וכהנה. אמנם הוא אשכנזי, אבל בהלכות עושה הכל כמונו... יגדיל תורה ויאדיר.

² שמעתי שגם בחורים לומדים את התשובות ביביע אומר (ח"א ח"א"ח סי' לו, וח"ג ח"א"ח סי' לב-לד), ומי שאומר להגיד וידוי, הבחורים מתווכחים אתו ואומרים לו את הטענות של מרן, הוא לא למד מעולם יביע אומר... בעזה"י בדור הבא כולם יהיו חסידים של מרן, וילמדו בתורתו.

³ ואפילו אמר מילה אחת "הלו", צריך לברך שוב, החיי אדם (כלל ה' סעיף יא) כתב לדון שמו של מילים כמו "שלום עליך רבי" - תוך כדי דיבור, נחשב הפסק, אבל מילה אחת איננה הפסק. אך העירו עליו מדברי המאירי במגן אבות (ענין א), שאפילו ענה אמן על ברכה שלא נוגעת לענין, נחשב הפסק, וחוזר לברך.

וידי בין התקיעות

א. ¹ בשיעור הקודם הבאנו את דעת הגאון רבי עקיבא איגר (הובא בפסקים ותקנות של רע"א עמ' סג), הגאון מליסא בדרך חיים - הביאו להלכה המשנה ברורה (סי' תקצב ס"ק יב), מוחזר אהלי יעקב (דף קכג ע"א), מהר"ל דיסקין (בקונטרס אחרון סי' עט), שלא לומר וידוי בין התקיעות. [וכן דעת ששה עשר מגדולי האחרונים שאסרו לומר וידוי, ומהם הגאון משאול בשו"ת זכר יוסף (או"ח סימן רי), וכן הכריז על כך הגר"ז הלוי סולובייצ'יק מבריסק, שלא לומר את ה'יה רצון' בין התקיעות, וכמובא בתשובות והנהגות (ח"א, סי' שדמ). הגאון בעל קהילות יעקב, וכמובא בארחות רבינו (ח"ב עמ' קפג). וראה בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סימן סה ס"ק א). ובספר פסקי חתם סופר (עמ' קנג) מובא שהחתם סופר לא נהג לומר היה"ר שבין התקיעות. וכן נהג המהר"ם שיק שלא להפסיק בוידוי בין התקיעות, וכמובא בשו"ת משיב דברים (ח"א סי' קכח), וכ"כ בקיצור שלחן ערוך (סימן קכט סעיף טו). וכ"ה במסגרת השלחן (שם אות יד). וכ"כ בערוך השלחן (סימן תקצ אות כא). אמנם במחזורים של הוצאת 'מנצור' כתבו לומר וידוי בין תשר"ת לתש"ת, ובין תש"ת לתר"ת, ובעבר רבים היו אומרים את הוידוי, אפילו שלרוב הפוסקים אסור לומר וידוי, עד שבא מרן זצ"ל ובשיעורים דיבר על כך ושינה את המנהג, והיום ב"ה רוב הציבור שלומד את ההלכות יודע שכך דעת מרן זצ"ל², על פי דרכו להיצמד לפוסקים גדולי עולם - לא חולקים עליהם סתם - והם סוברים שזה הפסק. לכן כל רב או תוקע צריך לדפוק בתיבה לפני התקיעות,

¹ מדברי הרב יצחק זר שליט"א: ברשות מורנו ורבנו ממשלת התורה בעם ישראל, שב"ה מרביץ תורה, אני זוכר כבר ששים שנה שמרבה תורה, ובעשור האחרון עשה מהפכה גדולה בעולם הדיינות, ובזמן האחרון הוציא את הספר ילקוט יוסף על הלכות ברכות כרך ב', מאוד התפעלתי מהספרים האלה, אני קצת כותב, וזה לוקח שנים, כנראה יש לרב השבעת קולמוס... יהי רצון שימשיך להפיץ תורתו. אמן ואמן.

מדברי הרב יוסף דליץ שליט"א: ברשות מורנו ורבנו הראשון לציון חכם יצחק יוסף שליט"א, אני באתי מארגנטינה, מידי שנה אנחנו באים לארץ להתחזק, ואין מקום יותר טוב להתחזק באלול, כמו להיות כאן על יד הרב, ללמוד מהליכותיו ומהנהגותיו. ולא רק בארגנטינה, בכל דרום אמריקה שאני מכיר טוב מאוד, אין בית, אין כולל, אין בית כנסת, אין ישיבה, שאין לא רק מהדורה אחת, אלא כמה מהדורות של ספרי הרב ילקוט יוסף. ואצלנו ברבנות, בכל פעם שמתעוררת שאלה, הרב שחיבר אומר לי, קודם תראה מה הרב יצחק אומר, ואחר כך נתחיל לבדוק מה עושים... להיות כאן ולראות את הרב זה ממש זכות גדולה בשבילנו, ואני מודה מאוד לרב על כל מה שעושה למען קהילתנו.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לרב הגאון רבי יצחק זר שליט"א, תלמיד מובהק של מרן זצ"ל, למד בחזון עובדיה' במשך שנים, וזכה לשמוע ממרן שיעורים קבועים, ואחר כך נעשה אב בית דין מוקדש בירושלים, וכתב פסקים רבים, והולך בדרך של מרן להורות בכוחא דהיתרא כאשר אפשר, וכשאי אפשר - אי אפשר.

ראיה מליל הסדר

ג. בא חכם בן ציון זצ"ל, וטוען שלא רק על פי הקבלה יש לומר וידוי, אנחנו לא מורים לציבור לעשות כמו הקבלה נגד הפשט, אלא יש ראיה שגם לפי הפשט אפשר לומר וידוי, שהרי בשלחן ערוך (סימן תעה סעיף ב) כתב: אם אין לו ירקות לטיבול ראשון - כרפס - אלא מרור - חסה⁴ - יברך עליו בטיבול ראשון "בורא פרי האדמה" ו"על אכילת מרור" - יטבל את המרור במים ומלח ויאכל - ובטיבול השני - כשיגיע ל"מרור" - יטבלו בחרוסת ויאכלו בלא ברכה. ע"כ. חכם בן ציון הבין בפשטות שב"מרור" שנאכל במקום כרפס, יברך "על אכילת מרור" ויאכל רק מעט מרור, פחות מכזית, וכשמגיע ל"מרור" יאכל שיעור כזית, וכתב שכן כתבו הפוסקים שאין לאכול בתחלה כזית. ולמרות שבין ברכת "על אכילת מרור" לבין אכילת כזית מרור קורא את כל ההגדה שאורכת כמה שעות⁵, ורק אחר כך נוטל ידים ומברך המוציא על המצה, עם כל זה לא נחשב הפסק. והוא הדין שהמברך "לשמוע קול שופר", למרות שיכול להיות שמתחיל את המצה רק בתר"ת, יכול לומר וידוי בינתיים, ולא נחשב הפסק.

שיעור הכרפס

ד. אולם מה שכתב שכתבו הפוסקים שלא לאכול כזית, לא כתבו כן כשאין כרפס ואוכל מרור, רק הזהירו באכילת הכרפס שזה שנוי במחלוקת, ולהרמב"ם (פ"ח מהל' חמץ ומצה ה"ב) צריך לאכול כזית כרפס שטיבולו במשקה, וכמו לחם שאם אוכל כזית צריך ליטול ידים, ואם אוכל פחות מכזית פת לא צריך. וכתב המשנה ברורה (סי' קנה סק"י) שטוב להחמיר ליטול ידים אפילו בפחות מכזית, אבל אנחנו פוסקים כמו מרן (סי' קנה ס"ג) שאין צורך, ורק מידת חסידות בעלמא. והרשב"א (בתשו' ח"א סי' רמא) חולק וסובר שלא צריך כזית בכרפס, ובא מהרי"ל (סי' נח) וכתב שאדרבה יקפיד לא לאכול כזית, שלא להיכנס לספק ברכה אחרונה, כי מצד אחד הוא אחר קידוש, ואולי נחשב שכבר התחילה הסעודה, אין קידוש אלא במקום סעודה, ונפטר בברכת המזון [א.ה. כמ"ש הרשב"ץ (מאמר חמץ סוף אות קכ) והארחות חיים (סדר ליל פסח אות י') והכלבו (הל' פסח אות נ) ובטור (סי' תעד) בשם הר"ח. ועי' ביחוד ח"א (סי' פב), ובשו"ת חזו"ע (סי' יח, עמ' רסד), ובילקוי"י ימים נוראים, ובחזו"ע ברכות (עמ' ז)], ומצד שני עדיין לא בירך המוציא. לכן כתב מהרי"ל שמספק לא יאכל כזית, וכן פסק בשלחן ערוך (סי' תעג ס"ו).

העיקר הטיבול הראשון

ה. מה שכן, המהרש"א (פסחים קטו), החכמת שלמה (סי' תעה ס"ב), והגאון רבי זלמן (סי' תעה סעיף כב) - שלשה מגדולי האחרונים - כתבו, שכאשר אוכל המרור במקום הכרפס, אוכל ממנו פחות מכזית. אבל זה לא מובן, אין יתכן שאדם שבירך "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על אכילת מרור" יאכל חצי כזית, ורק אחר שעתיים יאכל כזית, אטו אין דין הפסק, והלא כל שיעורי אכילה בכזית, בין בעשה ובין בלא תעשה כגון נבלה וטרפה. וכתב השאגת אריה (סי' ק) דמה שמועיל חצי שיעור משום דחזי לאיצטרופי, שזה לא שייך לתקיעות. ובאמת שמצינו לכמה ראשונים שכתבו במפורש שיוצא ידי חובה בטיבול ראשון, וממילא צריך לאכול בו כזית, כך מביא הפרי חדש (סק"ב) בשם ספר הזכות להרמב"ן, שכיון שמברך בתחילה על המרור "בורא פרי האדמה" ו"על אכילת מרור" ואוכל, ולבסוף אוכל בלא ברכה, ודאי בטיבול ראשון הוא שיוצא בו ידי חובה (וכן הוא במלחמותיו פסחים כה), ושכן דעת הר"ן (פסחים כ"ג ע"ד ד"ה הביאו) שכשאין לו שאר ירקות, בטיבול

⁴ בצרפת הביאו לי חסה קטנה שממש מרגישים שזה מר, אבל בחסה שלנו צריך לחפש את המרירות, ועל כל פנים לא צריך להגיע לכריין שמרוב חריפות יורד דמעות מהעיניים... האשכנזים מקפידים על כך ולא נגיד להם מה לעשות, מנהג אבותיהם בידיהם, אבל אנחנו לוקחים חסה למרור.

⁵ אצל מרן זצ"ל ההגדה ארכה כשלוש שעות, והיה צריך לזרז אותו, אבא, עוד מעט חצות... זה אומר פירוש זה אומר פירוש, וכל אחד קורא קטע לפי הסדר, כך המנהג הנכון בליל הסדר, וגם הנשים והבנות, שדין (ברכות כד.) "קול באשה ערוה" הוא רק בשיירם ולא בקריאת הגדה.

⁶ פעם אחת ראינו שחולק על ראשון, בשו"ת אבקת רוכל סימן קנ"ה, שם הוא מתווכח עם הריטב"א בפירוש הרמב"ם, וכותב דלאו קטילי קני באגמא אנן - אני לא חותך קנים באגם. לכן הדגשתי סימן קנ"ה... כך כתב על עצמו, עם כל ענווונותו, מי כמוהו עניו, אבל כשצריכים להעמיד את ההלכה על תילה לא שייך

הראשון יוצא ידי חובה, ובשני אינו אלא להיכיר התינוקות. אלא שהפרי חדש פסק אחרת על פי דברי התוס' (פסחים קטו. ד"ה מתקין). וכדברי הרמב"ן והר"ן כן כתב הרשב"ץ (מאמר חמץ אות קכא, דף לה ע"ב). ובשאגת אריה (שם ובקונטרס אחרון) כתב תשובה ארוכה בזה, וכתב בדעת הרא"ש (פסחים קיד ע"ב, סי' כה), שכיון שמברך בטיבול הראשון "על אכילת מרור", צריך לאכול כזית מרור. וכן מבואר מדברי הב"ח (סי' תעג ד"ה ומ"ש ואין צריך). ומאחר שכך כתבו הראשונים, הרמב"ן הר"ן הרא"ש והרשב"ץ, כבר כתב מרן הבית יוסף כתב בהקדמתו, שכאשר בא להכריע הלכה, אמר, וכי אביא ראיה מגמרא נגד רשב"א כלבו ושאר הראשונים, מה נדע אנחנו ולא ידעו הם, כי קצר מצע שכלנו להבין דבריהם⁶. ובמקרה שלנו אף שכמה אחרונים שהם גדולי עולם כתבו שאוכל פחות מכזית, אבל יש לנו ראשונים כמלאכים, ואי אפשר לחלוק עליהם. וגם מסברא קשה מאד לומר שמיד לאחר הברכה יאכל פחות מכזית, ורק לאחר כשעתיים יאכל כזית, התורה שלנו היא הגיון, "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח), "והגיון לבי לפניך" (תהלים יט, טו).

מה הדימוי

ו. המהרש"א והפרי חדש הסתמכו על התוס' שכתבו שמברך "על אכילת מרור" לפני הטיבול הראשון, ואוכל ממנו מעט, ואפילו שיעקר מצות מרור מקיים בטיבול השני, דימו את האכילה הראשונה ב"כרפס" לתקיעות של מיושב, ואת האכילה השנייה ב"מרור" לתקיעות של מעומד, ותקיעות של מעומד הן עיקר, וכשבירך "לשמוע קול שופר" לפני התקיעות של מיושב, פטר גם את התקיעות של מעומד. אולם גם מה שכתבו התוס' שאוכל "מעט" באכילת המרור הראשונה, הכוונה כזית ולא יותר, שאם לא כן איך דימו דין זה לתקיעות דמיושב, הרי בתקיעות דמיושב יוצא ידי חובה מן התורה, שהרי תקע שלשים קולות, ועליהם חלה הברכה "לשמוע קול שופר", אבל כשאוכל מרור בטיבול הראשון, אם לא יאכל כזית לא יצא ידי חובה, ואין יברך "על אכילת מרור". לכן מה שרצה חכם בן ציון להביא ראיה מהלכות מרור, אחר אלף המחילות, אנחנו מכבדים אותו מאד מאד, אבל מעמידים את דברי מרן זצ"ל גדול הדור על פי האחרונים, הגאון מליסא, רבי עקיבא איגר ועוד, ומצדיקים אותם, שאין לומר וידוי בין התקיעות (עיין עוד בילקוי"י ימ"ז עמ' שלז, פסח ח"ג עמ' שיא, עין יצחק ח"ג עמ' רפד, שלחן המערכת ח"ב עמ' תרעת).

לא להסתפק במשנה ברורה

ז. המעניין שהמשנה ברורה (סי' תעה ס"ק כו) פסק לאכול פחות מכזית, ומי שילמד משנה ברורה לבד ולא למד פוסקים, עלול לטעות. המשנה ברורה היה גדול הדור ופוסק חשוב, אין צריך לומר, אבל מי שיפתח חזון עובדיה על פסח (ליל הסדר עמ' ז), יראה שכתב בפשיטות, שאם אין לו ירקות לטיבול ראשון אלא מרור, יברך עליו בטיבול ראשון גם על אכילת מרור, ויאכל כזית, ולכן אין להסתפק בלימוד המשנה ברורה לבד. כשנפתחה הישיבה שלנו לפני כ-35 שנה, התייעצתי עם מרן מה נלמד בסדר הלכה, אז לא היה הרבה ילקוט יוסף... ואמר לי, תלמדו משנה ברורה, אבל תהיו צמודים לפוסקים ספרדים, כף החיים ועוד. קשה לחפש בדבריהם, אבל יש לנו עבודה קלה בילקוט יוסף, ששם כל הפוסקים הובאו, ואמנם המשנה ברורה מפרש את השלחן ערוך, וזה ספר חשוב מאוד, לא צריכא למימר, אבל צריך לפתוח פוסקים ספרדים, ובמקרה שלנו מי שיעשה כמו המשנה ברורה יש לו לחוש לברכה לבטלה, על פי דברי הראשונים.⁷

ענוה. ושם חלק בדעת הרמב"ם ופירש אותו אחרת, ולא חלק לגמרי מדעתו על הריטב"א. ואמנם בבית יוסף הלכות חנוכה (סימן תרעו) חלק על תרומת הדשן (סי' קא), ואכן זה קצת פלא, ואפשר שחשש לסב"ל, אבל אמרנו יותר פשוט, שבין מרן הבית יוסף לתרומת הדשן היו רק כמה עשרות שנים, ומרן ראה שהוא לא כמו הרשב"א והרמב"ם שהם ראשונים קדמונים, אלא היה בסוף הראשונים וקרוב אליהם. תחשבו שלפני שבעים שנה היו כאן חכם אפרים הכהן, חכם יעקב עדס, חכם עזרא עטיה, אנחנו זוכרים אותם מקטנותנו, ואפשר לחלוק עליהם. ואולי כך הרגיש מרן הבית יוסף כלפי תרומת הדשן, מהרי"ל, וחלק עליהם, אבל לא על ראשונים קדמונים.

⁷ פעם היה כנס של דרשו, ומרן זצ"ל דיבר ללמוד גם פוסקים ספרדים וגם משנה ברורה, וחשבו שבא לומר לא ללמוד משנה ברורה ולא לסמוך עליה... אבל לא התכוין לכך ח"ו, המשנה ברורה היה גדול הדור, אבל לא נחת לפרש את ההלכה

פשט וקבלה

ח. אחי הגאון הרב יעקב ע"ה אמר לי פעם, כל רבני הספרדים נמשכו לקבלה, תראה בכתבי החיד"א, חסד לאלפים, מהר"ח פלאג'י, בן איש חי, כף החיים, עד כדי כך שהבן איש חי (בהקדמה לחיבורו אורח חיים על הגש"פ, ובספר ידי חיים עמ' ז) והכף החיים (סי' שלו ס"ק סב) כתבו שלא לברך ברכת האילנות בשבת, על פי דברי הזוהר (פרשת בלק דף קצ"ו): שהוא בורר ניצוצות. אבל וכי במשכן היה בורר כזה? היה פסולת ואוכל, וכך הם חידשו כי נמשכו אחרי הקבלה. ובא מרן אבא ושינה ללכת לפי הפשט. אמרתי לאחי, שנעלם ממנו יביע אומר, שכאשר מדבר על נושא של קבלה ופשט, מביא עשרות פוסקים ספרדים שכולם כותבים, פשט וקבלה הלכה כמו הפשט. והראיתי לו, שכך כתבו הרא"ם (בתשובה סימן א), הרד"ב (ח"א סי' לו, פ), כנסת הגדולה (תחילת כללי הפוסקים), הפרי חדש (סימן מו), הדברי יוסף אירגאס⁸ (סי' ב, כה), שלמי ציבור (דף נג ע"א), הגאון רבי מרדכי כרמי - בן דורו של החיד"א, לפני מעל מאתים שנה - בספרו מאמר מרדכי (סימן נב אות א), שו"ת מעט מים (סי' כ אות יט), טהרת המים (שירי טהרה מערכת א אות עב), הגאון רבי אליהו ישראל בקול אליהו (סי' מו), בית דינו של שלמה (חאו"ח סי' יב, דכ"ב ע"ד), יורו משפטיך ליעקב (סימן קטו), שלחן לחם הפנים (סי' עדר), לקט הקציר (סי' לב סעיף כו) - מרובי לוב לפני כמאתים שנה, בשם החיד"א - שו"ת כנסת ישראל (ששון, דף א), שו"ת ירך יעקב (סי' לג), ספר פקודת אלעזר (ח"ב סי' קעד, דף כו ע"ד), ברית כהונה (ח"ג מע' ת אות יז) ובשו"ת שואל ונשאל (ח"א סי' ב, וח"ג סימן תכה, וח"ד סי' כג, ועוד), מהר"ש קצין בספר פרי צדיק (דיני ברכות אות כד), רבי יוסף ידיד הלוי בברכת יוסף (ח"א דף קא) ועוד ועוד. אלו פוסקים ספרדים וכולם כתבו כמו הפשטנים. הראיתי לאחי ויאמר לזכותו שקיבל את האמת ממי שאמר, והתברר שמרן זצ"ל לא שינה אלא החזיר עטרה ליושנה. ורק מי שכל מעשיו על פי הקבלה כמו הרב שרעבי, יעשה כמו המקובלים, אבל רוב ככל הציבור לא מקובלים ועושים כמו הפשט.⁹ לגבי וידוי בין התקיעות, יש שמועות שונות מה נהג חכם בן ציון.¹⁰ ומכל מקום אנחנו נעשה כמו שכתבו הפוסקים שלא לומר וידוי בין התקיעות.

תוקע בתשלום

ט. הזכרנו בשיעורים הקודמים שצריכים להביא תוקע שידוע את ההלכות היטב, ויתנה איתו תנאי, אתה מקבל אלף דולר על התקיעות, מינימום... ובלבד שתלמד ליקוט יוסף על הלכות תקיעת שופר, איך לתקוע בשופר, כמה זמן כל שבר, שברים ותרועה בנשימה אחת או בשתי נשימות. והוא

לפי הפוסקים שלנו הספרדים, גם אנחנו קיבלו לאחרונה מכתב חריף מראש ישיבה ספרדי בן 86 שכתב לנו שאנו פוגעים במשנה ברורה. וזה שקר. אין כאן שום פגיעה בכבודו של המשנה ברורה, כבודו במקומו מונח. כשהייתי בארגנטינה היה שם כינוס של דרשו, אמרתי, אני רוצה לדבר אחרון, כי רציתי להאריך, ואם אדבר ראשון צריך לקצר, והבאתי עשרות רבות של דוגמאות לכך שהמשנה ברורה לא נחת לפסוק את ההלכה לנו הספרדים.

⁸ חכם אחד, השמיעו לי הקלטות שלו שהולך מכולל לכולל ומדבר שצריך לעשות כמו המקובלים ולא כמו הפשטנים, ואומר, כך כתב בספר דברי יוסף "אירגאס", אבל למה להטעות את האברכים, תפתח בפנים ותראה שכתב מפורש שעושים כמו הפשטנים, והוא הדבר השווה לכל נפש, ורק היחידים, שרידים העומדים בסוד ה', עושים כמו המקובלים. התורה אמת כתיב בה, איך אפשר להטעות בהלכה. דיברתי היום עם חכם אחד, והראיתי לו מה שכתב ראש ישיבה ספרדי שחלק על מרן, והביא ראשונים שגם מרן הביא אותם, כפלא פלאים שמחק מלשונם שתי מילים, ואמרתי לו תסתכל ותראה מה עשה, תלמידי חכמים ייתבעו יותר, התורה היא אמת, ואין אפשר למחוק מראשונים.

⁹ מרן זצ"ל היה בקי גם בקבלה, אין מקום ביביע אומר שלא הזכיר את הזוהר ואת רבינו האר"י ז"ל בנושא שעסק בו. מרן זצ"ל למד קבלה חברותא עם הרב שרעבי, אני עוד זוכר כשהייתי ילד לפני גיל בר מצוה, שהרב היה לוקח מהבית שער הכוונות, והולך ברגל מרחוב אלקנה דרך בית ספר שפיצר, לבית של הרב שרעבי, ולומדים יחד קבלה בכל יום חמישי, ומצטרף אליהם האדמו"ר מבעלזא יבדל לחיים טובים, שאז היה עוד לפני חתונה, וכינו אותו "ינוקא". ואף שמרן ידע קבלה, נהג בעצמו כמו הפשט, וכך הורה לציבור.

¹⁰ גם לגבי פאה נכרית, יש תלמידים של חכם בן ציון שהעידו בפני שהיה אוסר פאה נכרית, ורק אשה שיש לה דיכאונות וצרות התיר לה בדיעבד, אבל לכתחילה היה אוסר, ויש תלמידים שכותבים בשמו הפוך. בדברים שבעל פה יש כל מיני שמועות.

יתאמן וילמד את ההלכות, וישלמו לו. הרשב"א (בתשו"ס' תנ"ס' תרצא) כותב שכשמביאים ש"ץ ותוקע בשכר, מונעים מאנשים שאינם הגונים לקחת את התפקיד, כי בחינם יבוא אחד שיש לו השקפות פסולות וכל הזמן מדבר נגד אברכים ובחורי ישיבות, אחד כזה פסול להוציא את הרבים ידי חובה, שאומר מה אהנו לן רבנן? (ראה סנהדרין צט: ורש"י ד"ה מאי), זה "איש אוון מחשבותיו" (ישעיהו נה, ז), וצריך לחזור בתשובה גם על הדברים האלו. ועל ידי שהגבאי משלם יכול לבחור את מי שהציג מועמדות שידע לתקוע וגם יש לו השקפות טובות.

שכר שבת במקום מצוה

י. אמנם יש שהעירו על כך - הישכיל עבדי (חלק ז סימן יט) ועוד - מצד שכר שבת. יש רבנים שהולכים לתת דרשות בכל מיני ישובים לחזק את הציבור,¹¹ ומשלמים לו על זה, כי גם הרבנים צריכים פרנסה, וכי יבוא למכולת ויגיד, אני צריך לחם וחלב, וכשיגיד לו המוכר תשלם, יאמר, אני נותן דרשות, מה אני בחינם אף אתם בחינם (נדריים לו. בכורות כט)... גם בעל המכולת צריך להתפרנס, וגם הרבנים. לכן לא נורא שהרבנים לוקחים קצת שכר, אבל לא לקחת יותר מדאי, וכשהולך לאיזה מקומות בשבת, כתב הישכיל עבדי שלא נכון המנהג שלוקחים שכר על שבת, כי בגמ' מסכת ב"מ (נה). מבואר, שאשה ששומרת על תינוק בשבת אסור לה לקבל על זה שכר, ולכאורה גם הרב הזה שנסע לשבת לאיזה מושב לחזק את הציבור¹², לא יקח כסף. וכן מה שאוספים את הילדים הקטנים בשבת, וקוראים תהלים, ונותנים להם תמונות של רבנים, והם מדביקים באלבום, וכשגומרים את כל האלבום מקבלים פרס... וכן קורא בתורה שבא לקרוא רק בשבת ומקבל על זה כסף לפחות מאתים ש - לכאורה זה שכר שבת. כך סובר הישכיל עבדי, ומקורו מהטור (סימן תפכה) - רבינו יעקב - שכתב בשם אחיו רבינו יחיאל - בני הרא"ש - שמה שנהגו בספרד לשכור תוקע, לא ידע מאין מצאו היתר, שהרי יש בזה שכר שבת שלא בהבלעה. ובאמת שזה לא פשוט בראשונים, המרדכי (כתובות סימן קפט) כתב בשם רבינו ברוך, שגם הוא העיר על מנהג החזנים ששוכרים אותם להתפלל בשבת, שהדבר אסור משום שכר שבת, אבל רבינו שמואל לימד עליהם זכות, שהרי הם נותנים שכר כדי להתפלל, והוא לצורך מצוה, ומאחר ששכר שבת אסור מדרבנן ולא מדאורייתא, במקום מצוה לא גזרו חכמים. ולכן חזן וקורא בתורה מקבל על זה כסף, ומותר לעולה לתורה להתחייב בתרומה בשבת, ואין בזה משום שכר שבת, כי זה דבר מצוה.¹³

¹¹ בפרט עכשיו אחרי המלחמה האחרונה 'חרבות ברזל', שיש התעוררות גדולה מאוד, כי רבים ראו מה זה "אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר" (תהלים קכז, א), ראינו בחוש בשמחת תורה איך שהכל מאתו יתברך, ולכן יש התעוררות, וצריך לבוא לציבור ולחזק את האמונה ואת התורה שלנו. סיפרו לי ראשי ערכים שבאים חילוניים רבים לסמינרים שהם עורכים, ואף אחד לא שואל למה בני ישיבות לא הולכים לצבא, כולם מבינים שבלי תורה אין מה שישמור על עם ישראל.

¹² כל אברך שיכול ללכת בשבתות לאיזה מושב לחזק את הציבור, שילך. לפני ארבעים שנה הייתי הולך הרבה למקומות כאלו, כמעט אין עיר בארץ שלא הייתי שם ב"שבת שכולה תורה", ורואה איך הם צמאים, איך הם שומעים. כשהייתי בחור בן 18 פנו אלי ארגון "הפעילים" שאלך עם חבר נוסף לשבת פרשת פנחס בשדרות, ושבת פרשת בלק בבאר שבע, ונדבר על הרישום, כי היו אז שוועים בשנה של רישום. הלכתי לטלפון ציבורי שכל עשרים שניות יורד אסימון... טילפנתי למרן: אבא, אין לי הרבה אסימונים, בבקשה תרשום המספר שלי ותחזור אלי... הרב היה עניו מאוד, רשם את המספר, וחזר אלי. מה אתה רוצה? אמרתי, הזמינו אותי לתת דרשה, ואני בחור בלי חתימת זקן... מה אגיד להם? אני לא יודע מה לדרוש. מרן אמר, טוב, אני אגיד לך. לקחתי עט ונייר, והתחיל לומר לי דברים על בלעם וכו', ודיבר מהר. אמרתי, אבא, רגע, עוד לא גמרתי לכתוב... והוא בסבלנות מחכה, והכין לי דרשה נפלאה. בשבת הלכנו מבית כנסת לבית כנסת, ממקום למקום, לתת דרשות. החבר מסכן הפריעו לו, כדי שיסיים, אבל לי אף אחד לא הפריע, כי מרן הכין לי את הדרשה שהיתה מתובלת בסיפור, משל ונמשל... ולימים נדפסה בספר ויאמר אברהם (ראה עוד השיעור השבועי תשפ"ב פר' בלק אות טו). אני זוכר שאנשים אמרו, אתה רואה בחור צעיר, אבל הוא הבן של הרב... מרן היה אז רב ראשי לתל אביב, ואפילו לא רב ראשי לישראל, לא בגלל שהיה רב ראשי יש גם כיום רב ראשי, אלא בגלל שהיה בעל היביע אומר.

¹³ סיפר לי הרב צבי סימן טוב זצ"ל שכשהיה בטהרן לפני ההפיכה - מרן שלח אותו לשם שיחזק את הקהילה - אנשים היו עולים לספר תורה ותורמים סכום

סתירה בשלחן ערוך

יא. בשלחן ערוך יש כמו סתירה בדיון זה, כי בסימן שו (סעיף ה) מרן פסק בסתם שאסור להשכיר חזנים, ויש מי שמתיר. וידוע הכלל סתם ויש הלכה כסתם לגמרי, וכמו שכתב הרמ"ע מפאנו (סימן צז), והחלקת מחוקק (סימן א ס"ק יא), והיד מלאכי (כללי השלחן ערוך אות יז), והשד"י חמד (ח"ו כללי הפוסקים סימן יג אות ח-ט, עמ' 88). גם מרן החיד"א במחזיק ברכה (יו"ד ס"ו ט אות ב) ובברכי יוסף (או"ח סימן סא בשו"י ברכה ס"ב) כתב, ששאלו את מרן על כך פה אל פה, והשיב שדעתו לפסוק כדעת הסתם. ואם נאמר שצריך לחוש לכתחילה ליש אומרים, ורק בדיעבד עושים כמו הסתם, כביכול מרן ח"ו הכשיל אותנו... ומשמע שדעתו כהסתם לגמרי, וכאן דעת מרן לאסור. אלא שבשלחן ערוך לקמן בהלכות ראש השנה (סימן תקפ"ה סעיף ה) כתב מרן: הנוטל שכר לתקוע בשופר בראש השנה, או כדי להתפלל, או לתרגם בשבתות וימים טובים, אינו רואה מאותו שכר סימן ברכה. ומשמע שרק סימן ברכה לא רואה, אבל אין איסור מן הדין, וזה סותר למה שכתב בסימן שו. הישכיל עבדי הבין שהעיקר כמו שמרן כתב בהלכות שבת להחמיר, וסוגיא בדוכתה עדיפא. אבל ביביע אומר ח"ה (תא"ח ס"י כה) כתב שמרן בסימן תקפ"ה חזר בו ופסק להתיר, ומשנה אחרונה עיקר.¹⁴ והביא שם עוד דוגמאות שמרן חזר בו. ויש שכתבו יותר מכך, שהכלל סתם ויש הלכה כסתם, זה כשמרן לא גילה דעתו במקום אחר כמו היש אומרים, אבל כאן מרן גילה דעתו במקום אחר כמותם, ולכן כאן הלכה כמו היש אומרים (עין יצחק ח"ג עמ' תקטו). לדברי הישכיל עבדי או שלא יכלו לדרוש בשבתות, או שידרשו בחנים, אבל מי יסע למושב בחנים. ולמעשה המנהג פשוט להקל ולקבל על כך שכר.¹⁵

להחמיר גדולים על הקטנים

יב. ילדים קטנים שמקבלים תמונות שהן מדבקות, זה לא מוקצה, אבל יזהיר אותם, תדעו שאסור להדביק אותם בשבת, ואפילו שאחר כך זורקים את האלבום, אבל איזה זמן הוא קיים, וזה לא מדבקה כמו סימניה צבעונית על ספר, אלא מדבקה ממש. מי שמחלק להם את המדבקות, אם לא יזהיר אותם, גורם למכשול, וכל שכן אם זה האבא שלהם, שכן כתוב (שמות כ, ט) "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך", וצריך להבין על איזה בן ובת מדובר, אם פחות מגיל מצוות, הלא קטנים אינם חייבים במצוות מהתורה, ולרוב הראשונים קטן אינו חייב במצוות כלל, ורק על אביו מוטל לחנכו מדרבנן, ואם מדובר על בן גדול מעל גיל מצוות, הרי הוא בכלל "אתה" שמצווה על שמירת שבת. יש על כך תירוץ יפה של הרב אלפנדר בספרו מוצל מאש (סימן ד), שהרי מומר לעבירה מסוימת למשל גנב - שזה עוון חמור, וכמו שכתב רש"י בפרשת השבוע (דברים כה, כז) אם שקרת במדות ובמשקלות הוי דואג מגרוי האויב - אין דינו כגוי, וכן מומר להסתפר תספורת לא בסדר, כמו של הגרמנים, שעושה בצדדים קרחת ובאמצע כמו כרבלות... זה אסור משום "ובחוקותיהם לא תלכו" (ויקרא יח, ג), אבל עדיין אינו כמומר לכל התורה כולה, ורק מומר לשבת נחשב כמומר לכל התורה שדינו כגוי ויינו יין נסך.¹⁶ ובא הפסוק לומר, שאב האומר לבנו או

מסוים, ומוציאים בשבת את הכסף... מה אתה עושה, שבת! ולימד אותם שזה אסור לפי ההלכה.

¹⁴ ואפשר למצוא פתרון לכך שלא רואה סימן ברכה, שיעשה עם הכסף דבר מצוה, כגון שיקנה תפלין של ר"ת, או ספרייה טובה עם ספרים חשובים של גדולי הדור, לא של כל אחד שמחבר ספר בזמנינו... או יקנה לאשתו שמלה לחג, טבעת או שעון, ויראה סימן ברכה.

¹⁵ האדמו"ר מקאליב זצ"ל, לפני ארבעים שנה, היה מארגן שבתות בערי הארץ, מסדר טגדר עם חמין, חלות, וכל האוכל, שכירות דירה, ואנחנו היינו הולכים בהתנדבות לחזק את ציבור. מעולם לא לקחנו כסף, אין עיר בארץ שלא הייתי בה שבת שלימה מטעמו. תראה מה זה, בחורף שיעורים בליל שבת עד שעה מאוחרת בלילה, ובקיי יום שלם, ולכל עיר ועיר היינו הולכים, ומרן היה מדרבן אותנו: כן, תלך! ולא קיבלנו אגורה, אבל קיבלנו אוכל בחנים, היה מביא בשפע - זו זכות הרבים! ולפי הישכיל עבדי אם אתה נהנה מהחמין תשלם עליו. אבל אטו צריך גם לנסוע, גם לדרוש, וגם לשלם?... לדבריו כן, אבל במחילה מכבודו, אין בזה בעיה.

¹⁶ וכל שכן שפסול לעדות. כשאנו רוצים לדון בבית הדין להתיר ממזרים, אנו בודקים את הכתובה, את העדים, היו לפנינו כתובות שהגיעו מאיזה מקום ליד

בתו הקטנים בשבת, תדליק חשמל, תדליק מזגן, הוא לא רק מומר לאיסור "ולפני עיוור" (ויקרא יט, יד), אלא הוא מומר לחילול שבת שהוא כמומר לכל התורה כולה. תראה בהקדמת המשנה ברורה ח"ג - הקדמה יפה מאוד - שמסביר את ההבדל בין מומר לשבת שהיא ברית בינינו לקב"ה, לבין מומר לעבירות אחרות. לכן אם מביא לילדים מדבקות יזהיר אותם שלא ידביקו בשבת.¹⁷ על כל פנים אין בזה איסור משום שכר שבת, כי זה דבר מצוה. ויותר מכך כתב מרן הבית יוסף (ס"י תקפ"ה), ששכר שבת הוא לא איסור גמור, כי לא עושה שום מלאכה, אבל כיון שלאנשים זה נראה איסור, אין לקבל שכר שבת משום "מיחזי", ולכן הקילו בדבר מצוה, שאילו היה איסור גמור, איך אפשר להתירו לצורך מצוה, אלא שאינו איסור, ורק חכמים החמירו, ובמקום מצוה הקילו.

לכן מותר לארגן לילדים תהלים ולחלק להם פרסים, וכן מותר לחלק לילדים הבאים ללמוד בשבת, פתק השווה שקל בחנות כלי כתיבה מסויימות, שדבר זה ממריץ את הילדים להגיע ולהשתתף בלימוד, וכן מותר לרב ללכת למושבים לדרוש ולקבל שכר, והוא הדין לש"ץ או קורא בתורה, וכן מותר לשכור אברך ישיבה בשבתות ומועדים ללמוד עם נער בר מצוה טעמי הפרשה, ולהכינו לדרשת הבר מצוה, שמאחר ומלמדו דברי תורה ומוסר, וגם מלמדו את טעמי המקרא וקריאת התורה על פי דקדוקיה, אין לאסור בזה משום שכר שבת. אולם גם בזה טוב ונכון שילמד עמו גם במוצאי-שבת, כדי שיקבל השכר בהבלעה.

{וכן מותר לומר בשבת לשדכן שימצא שידוך מתאים לבנו או בתו, וישלם לו שכרו מלא.

וכן מותר להשכיר מערב שבת את מקומות הישיבה שבבית הכנסת, אף לאותם המתפללים שאינם באים לבית הכנסת אלא בימים הנוראים או בשבתות וימים טובים בלבד, ואין לאסור בזה משום שכר שבת. אך לא ישכירו המקומות בשבת עצמה.

וכן מה שיש נוהגים שמי שיש לו יאר-צייט בשבת, שוכר מערב שבת עשרה אנשים כדי ללמוד לעילוי נשמת הנפטר, ומבטיח להם תשלום עבור זה, אין לאסור בזה משום שכר שבת.

וכן מי שקיבל על עצמו לסיים מסכת או משניות לעילוי נשמת איזה נפטר, ומקבל על זה שכר, מותר לו ללמוד לימוד זה בשבתות, אף אם אינו לומד לימוד זה בימי החול. והמחמיר על עצמו ללמוד לימוד זה גם בימי החול, תבא עליו ברכה.

וכן בית כנסת שאין שם מניין מתפללים, והגבאים חפצים לקיים שם מנין בשבתות ומועדים, ומשלמים [אחר השבת] לכל מי שיבא להשלים המנין, אף על פי שאין לחוש בזה משום שכר שבת, גם אם יש בתי כנסת אחרים בעיר, וטוב שבשכר הזה של השלמת מנין ישו בו צרכי מצוה, כגון קניית תפילין דרבינו תם, ספרי קודש, וכיוצא. וכן הטובל בשבת [במים צוננים] ומשלם על כך אחר השבת, אין לחוש בזה לשכר שבת. בפרט שהתשלום הוא עבור הוצאות הניקיון והחשמל שהיו מבע"י לצורך השימוש במקוה בשבת.

רוסיה, שהחתימו עד אחד דוד של החתן ועד שני דוד של הכלה, שני קרובי משפחה, אח של האבא ואח של האמא... והקידושין נפסלים, והרווחנו שאם יש בעיה של ממזרות מתירים אותם. וכן עד מחלל שבת פסול לעדות קידושין, אבל אולי הוא מדליק חשמל ומכבה עם שעון שבת... וצריך להביא עדים שהיה מחלל שבת בתקופת הקידושין, ואפילו שהוא חזר בתשובה ועכשיו הוא דתי, תלוי מה היה בזמן הקידושין. ואם העד אומר, למה אבוא לבית הדין ואבטל עבודה, ידע שלפי החוק אם בית הדין מזמין אותו הוא חייב לבוא, ומגיש בקשה לבית הדין ומקבל החזר.

¹⁷ לאחרונה היה ילד מסכן שנפל עליו פסנתר ופגע בו בכבד, והלכתי לנחם קצת ולהרגיע את המשפחה, האמא והאבא - תלמיד חכם חשוב - שבורים ורצוצים, ואמרתיהם להם, כל שבת תביאו את כל הילדים של הישוב, שיבואו בצהריים לקרוא תהלים באותו מקום שהיה האסון, שעה לבנים, חצי שעה הפסקה לבלתי היום שם ערוב, ושעה לבנות. וזה יעודד את האמא ואת האבא, שבמקום הזה שקרה האסון בכל שבת יעשו כך, למרות שהילד לא נצרך לכך, זו נשמה גבוהה שגמרה את התיקון שלה, ויש אומרים שלא צריך קדיש ולא כלום (עי' יב"א ח"ט חיו"ד ס"י לו), אבל בשביל ההרגשה הטובה תעשו את הדבר הזה, ותתנו לילדים פרסים וממתקים, ומדבקות של רבנים.